

VN-verdrag Handicap in gemeenten; Flitspeiling stand van zaken

Flitspeiling 5 (2022)

Colofon

Auteur: Bard Briels, Movisie,
Redactie: Marianne Vorthoren, Joyce van der Klauw, VNG
Cartoon omslag: Anne Stalinski

Oktober 2022

© Movisie

Te downloaden via: www.movisie.nl

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Movisie is hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Samen met de praktijk ontwikkelen we kennis over wat echt goed werkt en passen we die kennis toe. De unieke rol van Movisie is het versnellen van leerprocessen. We zijn alleen tevreden als we een duurzame, positieve verandering voor mensen in een kwetsbare positie realiseren. Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten verbindt alle gemeenten in Nederland en de overzeese gebieden. Wij werken aan een krachtige lokale overheid. Dat doen wij door agendasettend te zijn op voor gemeenten relevante vraagstukken en ontwikkelingen, en door de lokale uitvoering centraal te stellen bij maatschappelijke opgaven. Kijk voor meer informatie op www.vng.nl.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
Samenvatting en conclusie	5
1 Setting	7
1.1 Representativiteit respons	7
1.2 VN-verdrag Handicap en inclusiebeleid	8
2 Uitkomsten	10
2.1 Voortgang uitvoering van het VN-verdrag Handicap in gemeenten	10
2.2 Resultaten van gemeenten die een Lokale Inclusie Agenda uitvoeren	12
2.3 Domeinen waar gemeenten zich op richten	14
2.4 Betrokkenheid maatschappelijke verbanden en organisaties	15
2.5 Onderwerpen waarvoor de VNG extra aandacht vraagt	16
2.6 Knelpunten bij de uitvoering van het VN-verdrag Handicap	17
3 Ondersteuningsbehoeften	23
3.1 Inhoudelijke ondersteuningsbehoeften	23
3.2 Procesmatige ondersteuningsbehoeften	26
3.3 Voorkeuren vormen voor ondersteuning	28
3.4 Aanvullende vragen, verzoeken en verzuchtingen van gemeenten	29
Bijlage A Overzicht deelnemende gemeenten	32
Bijlage B Overzicht figuren en tabellen	34

INLEIDING

Voor u ligt de vijfde rapportage flitspeiling stand van zaken VN-verdrag Handicap in gemeenten, die Movisie samen met de VNG heeft uitgevoerd. De vorige flitspeilingen zijn verricht in 2018, 2019, 2020 en 2021. Het doel van de flitspeiling is om inzicht te krijgen in hoe ver gemeenten zijn met de uitvoering van het verdrag, welke knelpunten gemeenten zien en op welke onderdelen gemeenten ondersteuning (door de VNG) behoeven. Bij de duiding van de uitkomsten van de flitspeiling van dit jaar worden soms vergelijkingen gemaakt met die van vorige jaren. Zo worden tevens trends over de afgelopen jaren zichtbaar.

De rapportage is als volgt opgebouwd:

In hoofdstuk 1 bespreken we hoe representatief de deelnemende gemeenten zijn voor alle gemeenten in Nederland en welke plek de uitvoering van het VN-verdrag Handicap inneemt in het (bredere) inclusiebeleid van gemeenten.

In hoofdstuk 2 bespreken we de uitkomsten van de flitspeiling met betrekking tot de uitrol van het VN-verdrag Handicap. Hoe ver zijn de gemeenten met de uitvoering van het VN-verdrag Handicap: in welke fase van het uitvoeringproces bevinden gemeenten zich? Welke resultaten kunnen gemeenten melden die een Lokale Inclusie Agenda (LIA) in uitvoering hebben? Hoe ver zijn gemeenten op de verschillende domeinen van het VN-verdrag en welke maatschappelijke verbanden en organisaties betrekken gemeenten bij de uitvoering?

Ten aanzien van het VN-verdrag Handicap zijn er enkele onderwerpen waar de VNG specifiek aandacht voor vraagt. Wat doen gemeenten met het VN-verdrag Handicap op die onderwerpen? En welke belemmerende factoren ervaren gemeenten om het VN-verdrag Handicap goed uit te voeren?

In hoofdstuk 3 bespreken we de ondersteuningsbehoeften van gemeenten. Aan welke inhoudelijke en procesmatige ondersteuning hebben gemeenten behoefte en in welke communicatievorm wensen zij die te ontvangen? We sluiten de rapportage af met een paragraaf over vragen, verzoeken en verzuchtingen van gemeenten gedestilleerd uit de antwoorden op de laatste vraag van deze flitspeiling: zijn er nog (andere) zaken/tips rondom het VN-verdrag Handicap die u graag wilt meegeven?

SAMENVATTING EN CONCLUSIE

Omdat de flitspeiling jaarlijks wordt uitgevoerd, wijken de uitkomsten niet zo snel af van voorgaande jaren. De hoofdconclusie van de flitspeiling van 2021 was dat de verschillen tussen gemeenten groot zijn. Dat is dit jaar niet anders. Er zijn gemeenten die op allerlei vlakken (al jaren) volop aan de slag zijn met de uitvoering. Zij hebben niet alleen een Lokale Inclusie Agenda opgesteld, maar zijn ook bezig met de uitvoering daarvan. Daarbij zijn dan ook alle relevante lokale maatschappelijke organisaties betrokken, met voorop lokale ervaringsdeskundigen. Maar er zijn ook gemeenten die nog niets ondernomen hebben, en allerlei varianten daartussenin.

Uit de flitspeiling van 2021 kwam al naar voren dat het gevoel van urgentie dat leeft binnen de gemeente van doorslaggevende betekenis is. Enthousiaste bestuurders en ambtenaren, in samenwerking met lokale ervaringsdeskundigen, kunnen een wereld van verschil maken. Als aan die voorwaarde voldaan is, maakt bijvoorbeeld de grootte van een gemeente niet zo veel meer uit. Er zijn voorbeelden van kleinere gemeenten die het goed doen met de uitvoering van het VN-verdrag Handicap. De medewerking van gemeenten die nog niet of nauwelijks aan de slag zijn aan deze flitspeiling geven een beeld van waar de knelpunten zitten. Tegelijkertijd geven de gemeenten die al van alles hebben ondernomen handvatten voor hoe een gemeente werk kan maken van de lokale uitrol van het VN-verdrag Handicap, ondanks de knelpunten.

De flitspeiling van 2022 geeft weer iets meer informatie over de uitvoering. Nieuw in deze flitspeiling ten opzichte van eerdere edities was de vraag, aan gemeenten die al een Lokale Inclusie Agenda uitvoeren, welke resultaten zij hebben behaald. Daaruit kwam onder meer naar voren dat gemeenten sterk inzetten op bewustwording: binnen de gemeentelijke organisatie en breed onder inwoners. Ook wordt veelvuldig gemeld dat bij de uitrol van het VN-verdrag Handicap lokale ervaringsdeskundigen betrokken worden. Bewustwording en het betrekken van ervaringsdeskundigen zijn twee basisvoorwaarden voor de uitvoering van het verdrag.

Uit de uitkomsten is op te maken dat ervaringsdeskundigen veelal betrokken worden, maar gemeenten vinden ook dat dat nog méér zou moeten. Gemeenten hebben moeite om goede ervaringsdeskundigen te vinden. Zij hebben behoefte aan handvatten voor hoe ze goede ervaringsdeskundigen kunnen vinden én behouden.

Daarnaast komt naar voren dat niet op alle onderdelen van het VN-verdrag Handicap resultaten worden gemeld. Met name op de domeinen inclusief onderwijs, inclusief bouwen/wonen en toegang tot arbeid melden gemeenten nauwelijks resultaten. Een verklaring die gemeenten zelf geven, is dat bepaalde landelijke regelgeving of juist het gebrek daaraan goede uitvoering op deze domeinen van het VN-verdrag Handicap in de weg staan.

De hoofdconclusies van deze flitspeiling zijn:

- Verschillen tussen gemeenten zijn erg groot. Er zijn gemeenten die volop aan de slag zijn en er zijn gemeenten die nog nauwelijks iets of niets hebben ondernomen.

- Gemeenten die aan de slag zijn, zetten sterk in op bewustwording en het betrekken van ervaringsdeskundigen. Gemeenten geven aan dat men behoefte heeft aan meer goede ervaringsdeskundigen, maar dat zij moeite hebben om deze te vinden en te behouden.
- Gemeenten geven aan dat gebrekkige landelijke regelgeving op de domeinen onderwijs, wonen en toegang tot arbeid inclusie in de weg staat.

Andere bevindingen zijn:

- Vooral kleinere gemeenten (inwoneraantallen onder de 25.000 inwoners) geven aan moeite te hebben met de uitvoering van het VN-verdrag Handicap.
- Gemeenten geven in meerderheid aan de uitvoering van het VN-verdrag Handicap te plaatsen in een breder inclusiebeleid.
- Gemeenten hebben veel aandacht voor digitale toegankelijkheid.
- Sommige gemeenten maken melding van een lokale subsidieregeling om uitvoering van onderdelen van het VN-verdrag Handicap te stimuleren.
- De genoemde verschillen tussen gemeenten in hoe ver men is met de Lokale Inclusie Agenda, uiteten zich ook in verschillen in ondersteuningsbehoeften. Wat inhoudelijke ondersteuning betreft, hebben gemeenten die nog aan het begin staan behoefte aan basisondersteuning, zoals uitleg over het VN-verdrag Handicap, uitleg over het houden van een 0-meting en een kader voor de invulling van een Lokale Inclusie Agenda. Gemeenten die al (jarenlang) een Lokale Inclusie Agenda uitvoeren, hebben vooral behoefte aan ondersteuning in hoe ze een Lokale Inclusie Agenda kunnen doorontwikkelen.
- Wat alle gemeenten, ongeacht in welke fase zij zitten, gemeen hebben, is de behoefte aan praktijkvoorbeelden van invulling op specifieke beleidsvelden (zoals mobiliteit, fysieke toegankelijkheid, zorg, arbeidsmarkt en onderwijs). Meer dan 60% van de deelnemende gemeenten heeft dit aangegeven. In mindere mate (vergeleken met behoefte aan inhoudelijke ondersteuning) is procesmatige ondersteuning gewenst. Ruim 34% van de gemeenten geeft aan geen procesmatige ondersteuning nodig te hebben. Waar die wens wel wordt aangegeven, gaat het om methoden om ervaringsdeskundige inwoners te betrekken (44,8%) en om methoden om lokale belangenbehartigers en vertegenwoordigende organisaties te betrekken (37,3%).

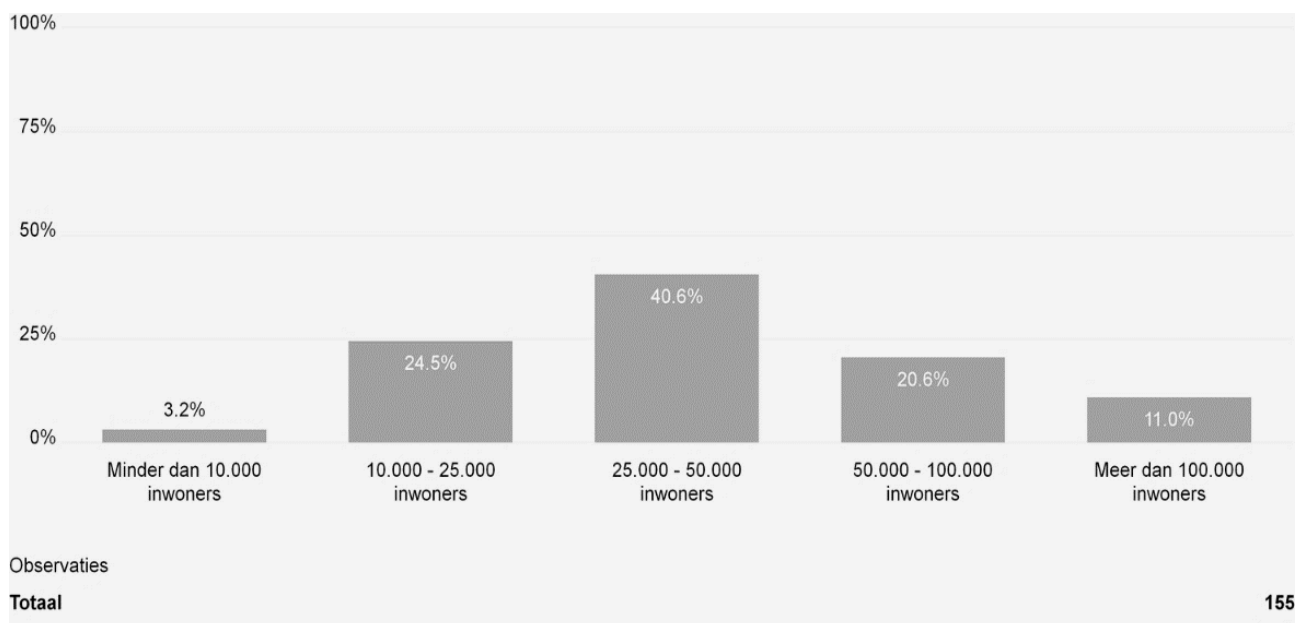
1 SETTING

In dit hoofdstuk bespreken we hoe representatief de deelnemende gemeenten zijn voor alle gemeenten in Nederland en welke plek de uitvoering van het VN-verdrag Handicap inneemt in het (bredere) inclusiebeleid van gemeenten.

1.1 Representativiteit respons

Figuur 1

Representativiteit gemeenten in relatie tot aantal inwoners

De respons vertoont een kleine terugval ten opzichte van vorig jaar.¹ In 2021 waren er 176 deelnemende gemeenten, dit jaar is de vragenlijst ingevuld door 160 gemeenten (sommige respondenten hebben de vragenlijst voor meerdere gemeenten ingevuld). Van de G4 hebben twee gemeenten de vragenlijst ingevuld (Amsterdam en Utrecht). Van de G40, gemeenten boven de 100.000 inwoners, hebben – inclusief Amsterdam en Utrecht – 15 gemeenten de vragenlijst ingevuld. De grootste categorie, zoals hierboven te zien, is die van gemeenten met tussen de 25.000 en 50.000 inwoners: 68 van hen vulden de flitspeiling in. Dat is ook de grootste categorie in het totaal van Nederlandse gemeenten. Daarnaast namen 32 gemeenten tussen de 50.000 en 100.000 deel, 40 gemeenten tussen de 10.000 en 25.000 en 5 gemeenten van onder de 10.000 inwoners. In bijlage A zijn alle gemeenten vermeld die de vragenlijst hebben ingevuld. Daarmee vormt deze verdeling een aardige afspiegeling van alle Nederlandse gemeenten, met een lichte

¹ Overzicht aantallen deelnemende gemeenten: 2022: 160; 2021: 176; 2020: 136; 2019: 120; 2018 (1e flitspeiling): 94.

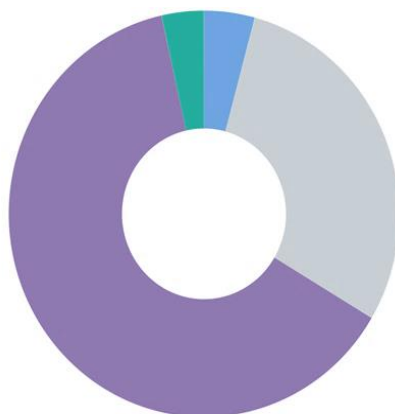
oververtegenwoordiging van gemeenten tussen de 50.000 en 100.000 inwoners.² De vragenlijst voor 2022 stond open van 12 januari 2022 tot 14 februari 2022.

1.2 VN-verdrag Handicap en inclusiebeleid

In de flitspeiling is gevraagd welke plek het VN-verdrag Handicap inneemt in het beleid op inclusie. De vraag luidde: **Gemeenten kunnen op verschillende wijze met de uitvoering van het VN-verdrag Handicap aan de slag gaan, verschillende prioriteiten stellen. Welke onderstaande omschrijving sluit het meest aan bij uw gemeente?**

Figuur 2

Breedte inclusiebeleid VN-verdrag Handicap 2022

Observaties

Totaal

143

● Ons beleid is primair gericht op alle inwoners met een fysieke of zintuigelijke beperking.

4.2%

● Ons beleid is gericht op alle inwoners met een beperking in de breedste zin des woord (fysiek, zintuigelijk, verstandelijk, psychisch), wij maken geen onderscheid in de aard van de beperking.

29.4%

● Ons beleid maakt onderdeel uit van een breed inclusiebeleid gericht op alle burgers in de gemeente. Alle burgers, ongeacht beperking, ras, geslacht, seksuele voorkeur, leeftijd, religie, etc. moeten deel kunnen nemen aan de samenleving.

62.9%

● Anders, namelijk:

3.5%

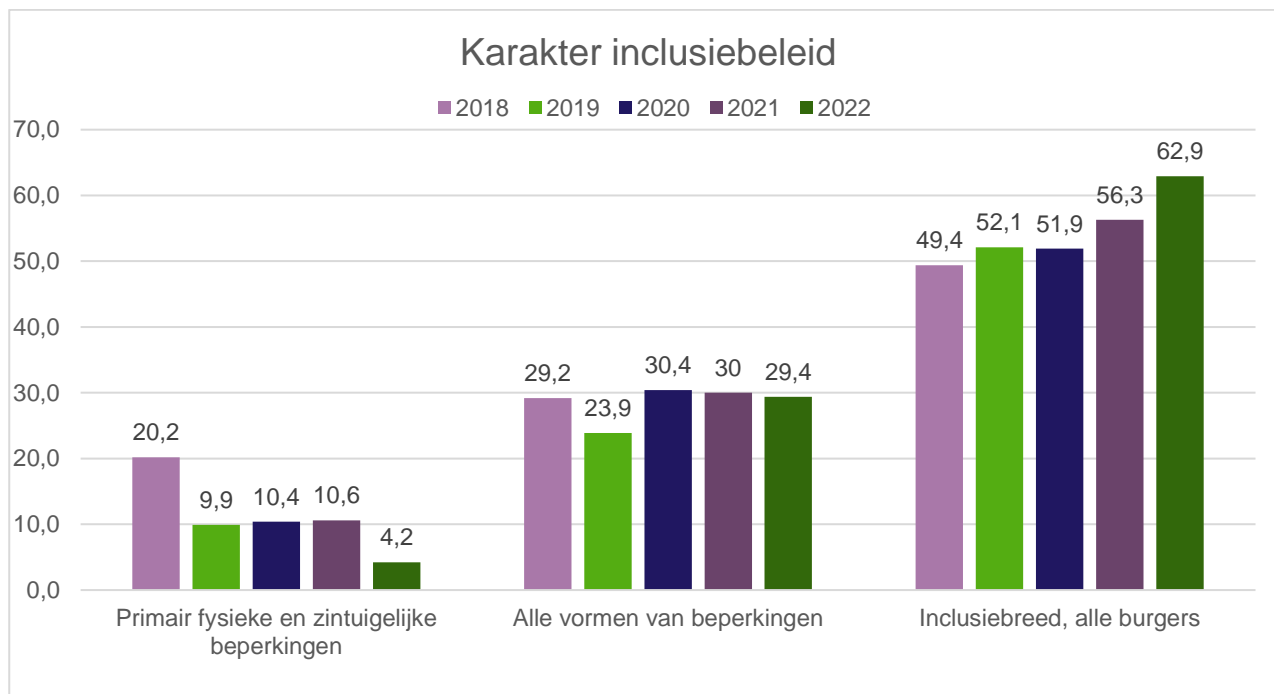
Maar liefst 62,9 % van de gemeenten geeft in 2022 aan dat het VN-verdrag Handicap onderdeel uitmaakt van een brede inclusie aanpak. De toenemende aandacht voor zo'n brede aanpak is duidelijk zichtbaar in de volgende trendgrafiek van de afgelopen vijf flitspeilingen.

² Op 1 januari 2022 telde Nederland 32 gemeenten van boven de 100.000, 56 gemeenten tussen 50.000 en 100.000, 140 gemeenten tussen 25.000 en 50.000, 113 gemeenten tussen 10.000 en 25.000 en 11 gemeenten met minder dan 10.000 inwoners. [Ranglijst van de grootste en kleinste gemeenten in inwoners in Nederland \(15 april 2022 bijgewerkt\) \(allecijfers.nl\)](#)

Figuur 3

Breedte inclusiebeleid VN-verdrag Handicap 2018-2022

Dit sluit aan bij de trend voor een brede benadering, vanuit de gedachte dat integrale aandacht ten goede komt aan iedereen. Daarnaast worden dan vaak aparte plannen gemaakt met specifieke aandacht voor bepaalde groepen. Zo zijn er gemeenten die een breed inclusieplan hebben met daarnaast een LIA gericht op uitvoering van het VN-verdrag Handicap, een regenboogagenda (gericht op lhbt+), aanpak eenzaamheid, aanpak armoede en antidiscriminatiebeleid voor verschillende gemeenschappen in de gemeente.

‘Op sommige dossiers, zoals het OV, gaat het specifiek om toegankelijkheid van mensen met een beperking (en ouderen). In het sociaal domein wil de gemeente ervoor zorgen dat iedereen die het nodig heeft de juiste ondersteuning krijgt, maar ook dat de inzet en voorzieningen gaan naar de mensen die dit het hardst nodig hebben. Op andere dossiers gaat het over breed inclusiebeleid, maar is er ook specifieke inzet voor mensen met een beperking en anderen. Bijvoorbeeld bij de antidiscriminatie campagne of het programma divers en inclusief en het Kunst en Cultuur beleid.’

Een brede inclusie aanpak hoeft een specifieke aanpak gericht op de uitvoering van het VN-verdrag Handicap niet in de weg te staan. Toch is er een zeker risico dat specifiek beleid voor bijzondere doelgroepen daaronder lijdt. Het is aan te raden om beleid voor specifieke doelgroepen op te stellen, in overleg met die groepen, en de verschillende aanpakken voor specifieke doelgroepen in een breder geformuleerd inclusiebeleid te plaatsen.

2 UITKOMSTEN

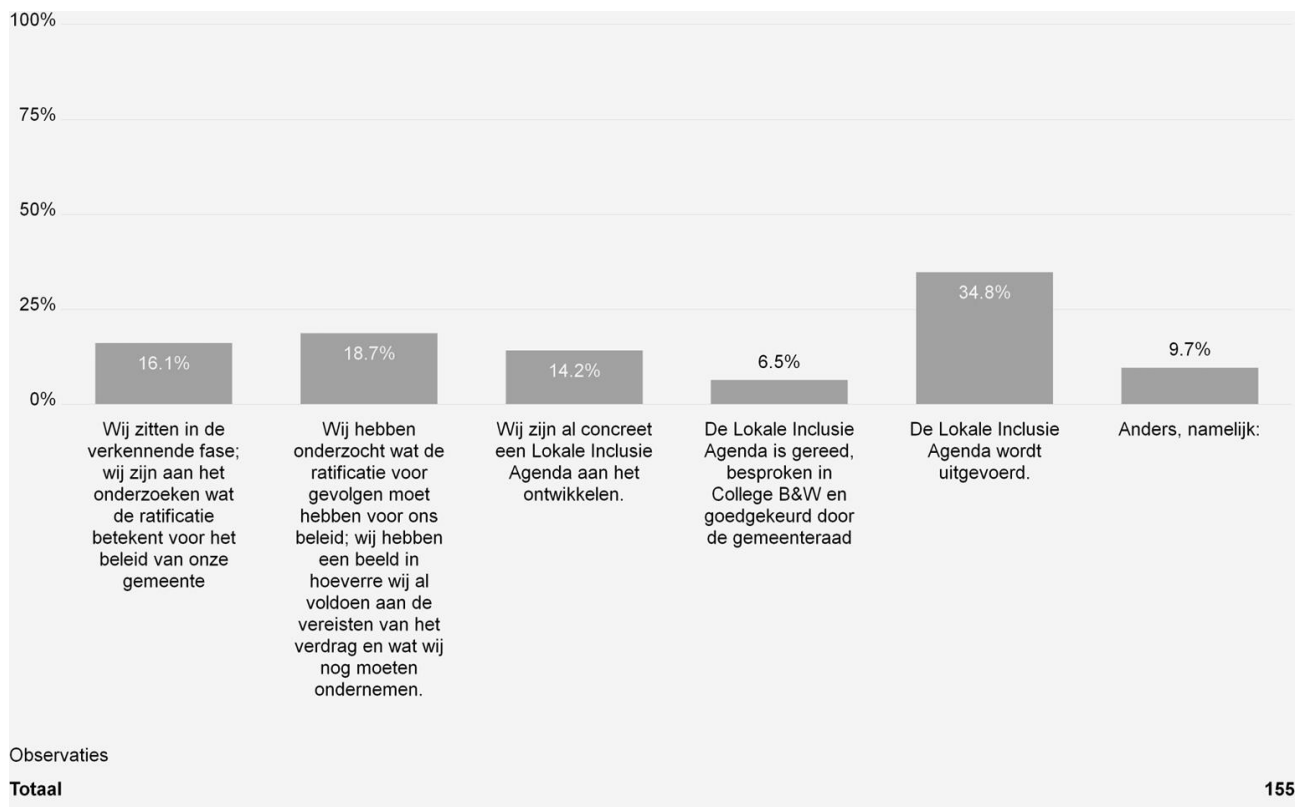
In dit hoofdstuk bespreken we de uitkomsten van de flitspeiling met betrekking tot de uitrol van het VN-verdrag Handicap. Het gaat daarbij om de volgende vragen. In welke fase bevinden gemeenten zich? Welke resultaten kunnen gemeenten melden die een Lokale Inclusie Agenda (LIA) in uitvoering hebben? Hoe ver zijn gemeenten op de verschillende domeinen van het VN-verdrag Handicap? En welke maatschappelijke verbanden en organisaties betrekken gemeenten erbij? De VNG vraagt specifiek aandacht voor een aantal onderwerpen: wat doen gemeenten met het VN-verdrag Handicap als instrument op die terreinen? En welke belemmerende factoren ervaren gemeenten om het VN-verdrag Handicap goed uit te voeren?

2.1 Voortgang uitvoering van het VN-verdrag Handicap in gemeenten

Aan gemeenten is gevraagd in welke fase zij zich bevinden met betrekking tot het VN-verdrag Handicap. Er worden 5 fasen onderscheiden: verkennend, onderzoekend, bezig met de ontwikkeling van een LIA, LIA gereed, en LIA in uitvoering. Gemeenten konden ook kiezen voor 'anders, namelijk'.

Figuur 4

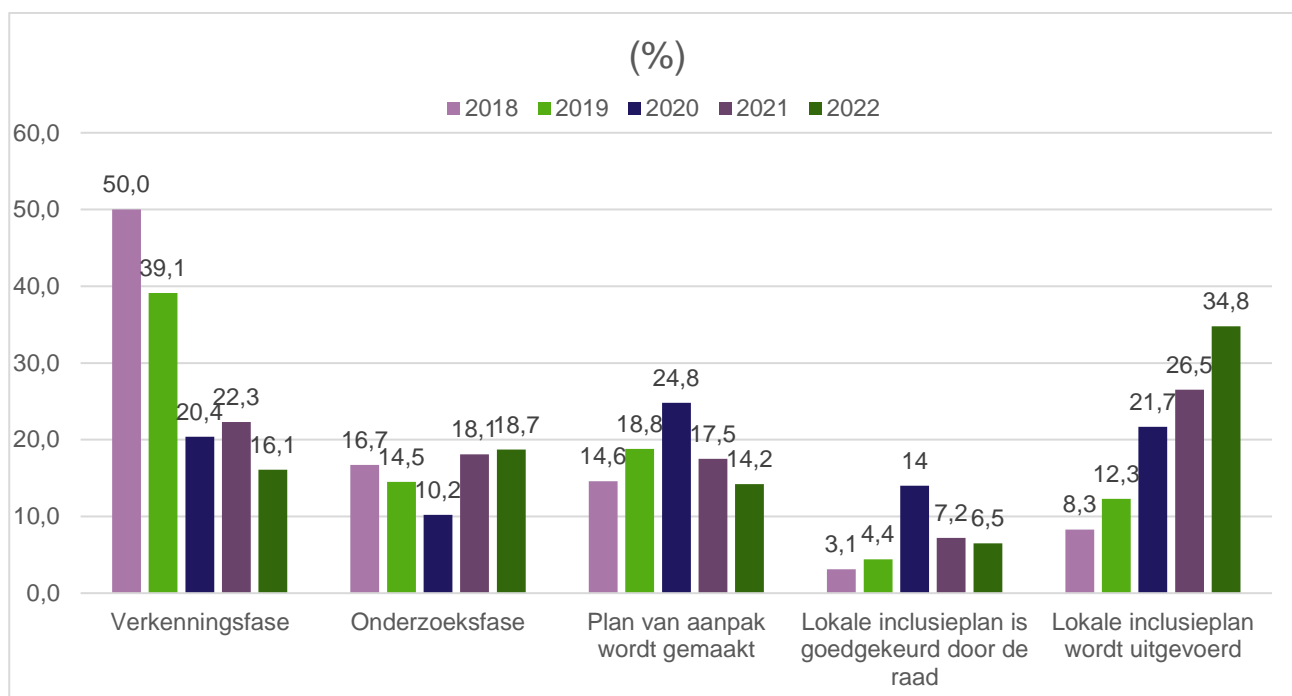
Stand van zaken uitvoering Lokale Inclusie Agenda (LIA) 2022

Het percentage gemeenten dat aangeeft dat de Lokale Inclusie Agenda reeds wordt uitgevoerd, is gestegen van 26,5% in 2021 naar 34,8% in 2022. Het aandeel gemeenten dat aangeeft in een verkennende fase te zitten, is gedaald van 22,3% naar 16,1%. Geconcludeerd kan worden dat ten opzichte van vorig jaar meer gemeenten een Lokale Inclusie Agenda in uitvoering hebben. En dat past in de trend van de afgelopen vijf jaar. Elk jaar neemt het aantal gemeenten met een Lokale Inclusie Agenda in uitvoering toe. Dat is goed te zien in onderstaande grafiek.

Figuur 5

Voortgang uitvoering Lokale Inclusie Agenda (LIA) 2018-2022

Er zijn wel enkele kanttekeningen te maken.

1. Er mag dan sprake zijn van wederom een stijging, ook zes jaar na de ratificatie van het verdrag is het aandeel gemeenten zonder Lokale Inclusie Agenda nog altijd groter dan 50%. Het zijn met name de wat kleinere gemeenten, de gemeenten met een inwoneraantal tussen 10.000 en 25.000 inwoners, die moeite hebben met de uitrol. Ruim 40% van de gemeenten met een inwoneraantal tussen 10.000 en 25.000 geeft aan nog in de verkennende fase te zitten. Verderop in deze rapportage gaan we dieper in op de belemmeringen die daarbij genoemd worden. Daar staat (logischerwijs) tegenover dat het percentage gemeenten dat aangeeft de Lokale Inclusie Agenda reeds uit te voeren, stijgt naarmate de inwoneraantallen hoger zijn. Onder gemeenten van 50.000 tot 100.000 inwoners voert 53% een Lokale Inclusie Agenda uit en onder gemeenten van meer dan 100.000 inwoners is dat 59%.
2. Enkele gemeenten geven aan weliswaar geen specifieke Lokale Inclusie Agenda te hebben op het VN-verdrag Handicap, maar dat aspecten ervan onderdeel uitmaken van een bredere inclusie aanpak. Zo'n brede aanpak is bijvoorbeeld ook gericht op het tegengaan van discriminatie van migrantengroepen en lhbt+ personen en toeleiding naar werk.

- *'We voeren inclusief beleid.'*
  - *'Toegankelijkheid is onderdeel van een overkoepelend sociaal domein beleidsstuk.'*
  - *'Wij hebben geen aparte inclusie agenda, maar inclusie is geïntegreerd in ons beleid Sociaal domein. Op het gebied van lhbt+ voeren wij extra activiteiten uit mede in het kader van ons antidiscriminatiebeleid.'*
  - *'Inclusie is geworteld integraal in ons beleid, m.n. in het beleid betreffende Sociaal Domein.'*
3. Weer andere gemeenten geven aan wel aan inclusie van mensen met een beperking te werken, maar daarbij alleen niet het VN-verdrag Handicap voor ogen te hebben.
- *'In geval van "niet", betekent het niet dat we er als gemeente niks aan doen. Het komt alleen niet voort vanuit de LIA.'*
4. Er is ook een groep gemeenten die aangeeft dat zij alweer toe zijn aan een volgende LIA, omdat de looptijd van de eerste LIA verstreken is.
- *'De evaluatie van de uitvoering van de eerste Lokale Inclusie Agenda is bijna afgerond. De tweede Lokale Inclusie Agenda met uitvoeringsagenda wordt deze week gereed gemaakt voor verzending naar de gemeenteraad.'*

2.2 Resultaten van gemeenten die een Lokale Inclusie Agenda uitvoeren

Ruim een derde van de deelnemende gemeenten geeft aan een Lokale Inclusie Agenda uit te voeren. Aan deze gemeenten is gevraagd welke resultaten zij kunnen melden.

Gemeenten melden vooral resultaten op het vergroten van bewustwording: bewustwording onder inwoners, bewustwording onder ondernemers en bewustwording binnen de gemeentelijke organisatie. Gemeenten melden daarnaast veel resultaten op het gebied van het betrekken van ervaringsdeskundigen, vaak in combinatie met het vergroten van bewustwording onder inwoners, ondernemers en de gemeentelijke organisatie. Beide (bewustwording én betrekken van ervaringsdeskundigen) zijn, al dan niet in combinatie, meer dan 30 keer genoemd als resultaat.

Ervaringsdeskundigen worden betrokken bij:

- bewustwordingscampagnes, zowel algemeen als voor de ambtelijke en bestuurlijke organisatie (bijvoorbeeld themabijeenkomsten waarbij ambtenaren en raadsleden door ervaringsdeskundigen meegenomen worden in de thema's van de lokale inclusieagenda);
- gemeentelijke werkgroepen bestaande uit ambtenaren en ervaringsdeskundige inwoners;
- het toegankelijker maken van openbare ruimten en openbare gebouwen (d.m.v. een schouw en/of meedenken met ambtenaren en bouwkundigen/architecten);
- mee leespanels voor het beoordelen van gemeentelijke brieven en adviseren over hoe deze toegankelijk kunnen worden gemaakt;
- een inclusiepanel;
- testteams bij bijvoorbeeld toetsen op fysieke of visuele looproutes, bewegwijzering, stoplichten, stoepen;

- het toetsen van toegankelijkheid van de gemeentelijke dienstverlening (balie, website, bejegening) als mystery guests (zie ook een van de gegeven tips hieronder van gemeenten die reeds een LIA in uitvoering hebben);
- het toetsen van de digitale toegankelijkheid van de gemeente;
- het inrichten van toegankelijke stemlokalen.

Sommige gemeenten geven ook aan ervaringsdeskundigen aan te nemen als inclusieambassadeurs of anderszins op te nemen in de ambtelijke organisatie. Onduidelijk is of het daarbij om betaalde functies gaat.

Een aantal gemeenten geeft aan een subsidieregeling opgezet te hebben, specifiek voor de uitrol van het VN-verdrag Handicap of voor bredere inclusieactiviteiten. Ook is soms toegankelijkheid als voorwaarde opgenomen om subsidie te verkrijgen voor bijvoorbeeld een evenement.

Veel genoemde thema's zijn verder:

- digitale toegankelijkheid (gemeentelijke websites, digitale producten en toegankelijke communicatie) (> 15 x genoemd);
- toegankelijkheid openbare ruimtes, voetpaden etc. (> 15 x genoemd);
- toegankelijk sporten en (overige) vrijetijdsbestedingen (fysieke toegankelijkheid locaties en bevorderen dat personen met een handicap gaan sporten) (> 15 x genoemd);
- fysieke toegankelijkheid van publieke gebouwen, gemeentelijk vastgoed (> 10 x genoemd);
- lokale subsidieregelingen ter bevordering van inclusie van mensen met een beperking (> 5 x genoemd);
- toegankelijk stemmen (> 5 x genoemd);
- openbare toegankelijke toiletten (> 5 x genoemd).

Ook genoemd, maar minder vaak, zijn:

- inclusieve speeltuinen, samen spelen;
- toegankelijkheid openbaar vervoer.

Relatief weinig resultaten worden gemeld op het gebied van inclusief wonen, inclusief onderwijs en toegang tot werk (1 à 2 x).

Kortom: gemeenten die een LIA uitvoeren, geven voorbeelden van resultaten op diverse terreinen. Daarbij letten ze erop dat aan de randvoorwaarden voor een succesvolle uitvoering wordt voldaan: bewustwording in alle geledingen van de gemeenten en het betrekken van ervaringsdeskundigen. Dit sluit aan bij het motto van het VN-verdrag Handicap: 'niets over ons, zonder ons'.

Deze paragraaf wordt afgesloten met enkele tips van gemeenten die een LIA in uitvoering hebben:

Tip van een gemeente m.b.t. tot bewustwording

'In de groepen 7 en 8 op basisscholen is een fotowedstrijd gehouden. Leerlingen werd gevraagd of zij foto's konden maken van belemmeringen op straat, waardoor men niet goed over de straat kon.'

Tip van een gemeente m.b.t. ervaringsdeskundigen

'Bij de gemeente Zoetermeer is een onafhankelijk adviesorgaan rondom toegankelijkheid aangesteld door het college: de toegankelijkheidsraad. Op de website profielen van alle leden. (<https://toegankelijkheidsraadzoetermeer.nl/>)'

Tip van een gemeenten voor inzet ervaringsdeskundigen als mysteryguests

'Ervaringsdeskundigen hebben in de hoedanigheid van mysteryguests de toegang getoetst van onze balies, het klantcontactcentrum en de website. zij hebben hun adviezen in een rapport gepresenteerd. Een belangrijk aandachtspunt bleek de bejegening en het goed toetsen of verstrekte informatie daadwerkelijk begrepen werd.'

Tip van een gemeente m.b.t. tot bewustwording en betrekken inwoners en ondernemers

'Creëer een digitaal platform voor ondernemers en inwoners om missers, kansen en successen te benoemen op gebied toegankelijkheid openbare ruimte.'

2.3 Domeinen waar gemeenten zich op richten

Aan gemeenten is de volgende vraag voorgelegd:

In het VN-verdrag Handicap worden verschillende domeinen genoemd waarop belemmeringen moeten worden weggenomen. Kunt u van onderstaande domeinen aangeven in hoeverre daar in uw (voorgenomen) beleid aandacht voor is?

Men kon daarbij kiezen uit 5 antwoordcategorieën: niet, weinig, niet weinig-niet veel, veel en heel veel.

In onderstaande tabel is gesorteerd naar de hoogst gescoorde domeinen (% 'veel' en % 'heel veel' bij elkaar opgeteld).

Tabel 1

Aandacht van gemeenten voor domeinen VN-verdrag Handicap

Domein VN-verdrag Handicap	% alle gemeenten	% gemeenten met een LIA
1. Toegankelijkheid van communicatie-uitingen (websites, apps, begrijpelijke taal van publicaties en folders, etc.)	87,2	94,4
2. Betrekken (vertegenwoordigers van) mensen met een beperking	82,1	96,0
3. Fysieke toegankelijkheid van openbare gebouwen	77,9	86,8
4. Toegankelijkheid sport	72,1	71,3
5. Houding en bejegening ten opzichte van mensen met een beperking	64,3	69,8

6. Integrale toegankelijkheid van bepaalde gebieden in de gemeente (winkelgebied, uitgaansgebied, recreatiegebied)	58,0	66,7
7. Toegankelijkheid van (openbaar) vervoer	49,6	53,9
8. Toegankelijkheid van de arbeidsmarkt	46,8	46,2
9. Toegankelijkheid onderwijs	43,5	36,5
10. Toegankelijkheid cultuur (bioscopen / theaters / musea / evenementen)	40,3	48,5

Dat toegankelijkheid van communicatie-uitingen (website, apps, begrijpelijke taal van publicaties en folders, etc.) zo hoog scoort, heeft waarschijnlijk mede te maken met het gegeven dat in 2018 het Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid is aangenomen³. Dit besluit verplicht Nederlandse overheidsorganen om te voldoen aan voorgeschreven digitale toegankelijkheidseisen.

De andere hoog scorende aandachtsgebieden keren ook terug in de eerder gemelde resultaten van gemeenten die een LIA uitvoeren. Het bevestigt het beeld dat er bijvoorbeeld veel aandacht is voor het betrekken van mensen met een beperking (82,1% bij alle gemeenten en 96,0% bij gemeenten die een LIA uitvoeren) en minder aandacht voor inclusief onderwijs en inclusieve arbeidsmarkt (respectievelijk 43,5% en 46,8%, bij alle gemeenten).

Overigens is het niet verwonderlijk dat gemeenten die een LIA uitvoeren op bijna alle aandachtsgebieden hoger scoren dan gemeenten die in andere fases zitten. Alleen op 'toegankelijkheid van de arbeidsmarkt' en 'toegankelijk onderwijs' scoren gemeenten met een LIA in uitvoering juist lager. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze gemeenten in de praktijk merken hoe weerbarstig deze thema's zijn, terwijl gemeenten in andere fases mogelijk hier veel meer hun ambities door laten klinken, zonder nog met de realiteit geconfronteerd te zijn. Gemeenten die nog in de verkennende fase zitten, scoren bijvoorbeeld veel hoger op deze twee thema's (64,7% en 58,8%).

Bij 'toegankelijk onderwijs' en 'toegankelijke arbeidsmarkt' noemen gemeenten (landelijke) regelgeving als belemmerende factor. Daarover verderop meer.

2.4 Betrokkenheid maatschappelijke verbanden en organisaties

Er is ook gevraagd welke maatschappelijke verbanden en organisaties gemeenten betrekken bij het vergroten van toegankelijkheid en bevorderen van inclusie, en in welke mate (niet, enigszins, veel of heel veel).

---

³ Staatsblad 2018, 141 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen ([officiële-bekendmakingen.nl](https://www.officiële-bekendmakingen.nl))

Tabel 2*Door gemeenten betrokken maatschappelijke verbanden*

Maatschappelijk verband	% alle gemeenten	% gemeenten met een LIA
1. Wmo raad of een andere consulterende burgerraad	58,7	59,4
2. (Afvaardiging) belangenorganisatie(s) mensen met een beperking	55,4	71,2
3. Informele organisaties en/of individuele ervaringsdeskundigen	53,1	70,6
4. Overige actoren binnen de gemeente (bijv. ondernemers, maatschappelijke organisaties)	36,9	44,2
5. (Afvaardiging) cliëntenorganisaties	33,3	35,3
6. Kennisinstituten, adviesbureau(s), e.d.	16,4	16,4

Uit deze resultaten kan worden opgemaakt dat gemeenten ten aanzien van de uitvoering van het VN-verdrag Handicap deels invulling geven aan het adagium 'niets over ons, zonder ons'. De hoogste score betreft organisaties of individuen die behoren tot de doelgroep mensen met een beperking, maar tegelijkertijd valt op dat lang niet alle gemeenten er in slagen mensen uit de doelgroep of organisaties die hen vertegenwoordigen te betrekken bij het de ontwikkeling of uitvoering van het beleid en dat het betrekken van overige actoren binnen de gemeente (bijv. ondernemers, maatschappelijke organisaties) relatief laag scoort.

Als we kijken naar de resultaten op dezelfde vraag van gemeenten die al een LIA uitvoeren (rechter kolom tabel) zien we dat zij er beduidend beter in slagen ervaringsdeskundigen te betrekken dan gemeenten die zich in een andere fase bevinden. Gemeenten die een LIA hebben, betrekken iets meer overige actoren binnen de gemeente (bijv. ondernemers, maatschappelijke organisaties) dan gemeenten die geen LIA hebben, maar het blijft een minderheid (lager dan 50%). Een verklaring die zij daar zelf voor geven, is dat het hen moeite kost om bijvoorbeeld bij ondernemers aandacht te vragen voor het onderwerp inwoners met een beperking. Er zijn wel gemeenten die naast algemene bewustwordingscampagnes ook aandacht voor inclusie van mensen met een beperking proberen te bevorderen door specifieke stimuleringsubsidies, of door het formuleren van subsidievoorwaarden voor het organiseren van publieke evenementen.

2.5 Onderwerpen waarvoor de VNG extra aandacht vraagt

Aan gemeenten is ook gevraagd in hoeverre zij het VN-verdrag gebruiken om aspecten aandacht te geven waar de VNG extra op inzet. De uitkomsten op die vraag – gesorteerd van hoge naar lage score – zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 3

Aandacht van gemeenten voor onderdelen VN-verdrag handicap waar de VNG extra aandacht voor vraagt

Onderwerp VN-verdrag Handicap waar de VNG extra aandacht voor vraagt	% alle gemeenten	% gemeenten met een LIA
1. Verbeteren toegankelijkheid van website en apps van de gemeente	68,5	77,4
2. Toegankelijk stemmen mogelijk maken	60,0	73,1
3. Toegankelijk sporten mogelijk maken	54,6	59,6
4. Samenwerken met inwoners met een beperking	53,9	76,5
5. Inwoners en ondernemers in de gemeente aansporen te werken aan toegankelijkheid en inclusie	47,3	58,8
6. Ervoor zorgen dat mensen met een (licht) verstandelijke beperking mee kunnen doen	46,9	59,6
7. Toegankelijke toiletten mogelijk maken	40,3	47,1
8. Ervoor zorgen dat kinderen met en zonder handicap samen kunnen spelen	39,9	49,0
9. Toegankelijkheid in de Omgevingsvisie positioneren	31,8	36,5
10. Inclusief onderwijs mogelijk maken	31,5	54,4
11. Voldoende aanbod organiseren van toegankelijke woningen, (eventueel) met passende ondersteuning	27,9	35,3

Ook hier scoren onderdelen als 'verbeteren toegankelijkheid van website en apps van de gemeente' en 'samenwerken met inwoners met een beperking' veel hoger – allebei boven de 75% – dan onderwerpen als 'inclusief onderwijs mogelijk maken' en 'voldoende aanbod organiseren van toegankelijke woningen, (eventueel) met passende ondersteuning'.

2.6 Knelpunten bij de uitvoering van het VN-verdrag Handicap

Waarom scoren thema's als 'inclusief onderwijs', 'inclusief wonen' en ook 'toegang tot de arbeidsmarkt' zoveel lager dan andere thema's? De uitkomsten op de vraag naar belemmerende factoren geven daarvoor mogelijke verklaringen. Aan gemeenten werd gevraagd: ***In welke mate worden onderstaande punten als knelpunten ervaren bij de uitvoering van het VN-verdrag Handicap? (mogelijke antwoorden: niet, klein, groot of zeer groot)***

In de tabel hieronder zijn de uitkomsten gesorteerd van hoogst gescoorde knelpunt naar laagst gescoorde knelpunt (% 'groot' en % 'zeer groot' bij elkaar opgeteld).

Tabel 4

Door gemeenten aangegeven knelpunten bij uitvoering VN-verdrag Handicap

Knelpunt	% alle gemeenten	% gemeenten met een LIA
1. Benodigde uitvoeringscapaciteit	76,7	78,4
2. Het betrekken van stakeholders buiten de gemeentelijke organisatie (bedrijven, scholen, verenigingen etc.)	28,7	32,7
3. Het is lastig om ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties te betrekken	24,0	18,2
4. Benodigde kennis en/of competenties	22,5	20,0
5. Onduidelijkheid over wat volgens het VN-verdrag Handicap wettelijk verplicht c.q. mogelijk is	20,9	17,6
6. Praktische onuitvoerbaarheid van bepaalde maatregelen	17,3	18,0
7. Politiek/bestuurlijk draagvlak ontbreekt/geen prioriteit	16,2	3,4
8. Conflicterende regelgeving	11,8	11,8
9. Anders	30,8	44,4

Het is overduidelijk dat 'benodigde uitvoeringscapaciteit' veruit het meest aangegeven knelpunt is (76,7% alle gemeenten). Dat is elk jaar zo. Hier wordt door respondenten geen verdere toelichting bij gegeven.

Gegeven toelichtingen bij 'Anders'

Wat opvalt, is het hoge percentage 'Anders' (30,8% alle gemeenten). Daar zijn twee kanttekeningen bij te plaatsen. Ten eerste: veel respondenten geven onder 'Anders' aan dat de gemeente te weinig budget heeft voor de uitvoering. Dat knelpunt is niet opgenomen in de gegeven antwoordopties. Ten tweede kunnen veel antwoorden bij nadere bestudering naar onze mening toch geschaard worden onder een van de gegeven antwoordopties als '4. Benodigde kennis en/of competenties', '5. Onduidelijkheid over wat volgens het VN-verdrag Handicap wettelijk verplicht c.q. mogelijk is' en '8. Conflicterende regelgeving'. Bijvoorbeeld een respondent die bij 'Anders' aangeeft dat er onvoldoende ambtelijke capaciteit is om het VN-verdrag Handicap goed neer te zetten (te scharen onder '4. Benodigde kennis en/of competenties') of een respondent die meldt dat het bouwbesluit niet volledig aansluit bij het VN-verdrag Handicap.

Bouwbesluit niet dwingend genoeg

Ook wordt de optie 'Anders' gebruikt om hartenwensen te uiten. Eén respondent geeft aan dat naar zijn/haar mening het bouwbesluit te weinig regels kent die van dwingende aard zijn en recht doen aan het VN-verdrag Handicap. Deze respondent geeft ook aan behoefte te hebben aan een overzicht van wat er nu al dwingend is en van rechtswege is vastgesteld.

Bestaande landelijke regelgeving staat inclusie in de weg

Enkele respondenten gebruiken de optie 'Anders' om aan te geven dat bepaalde landelijke regelgeving inclusie op de arbeidsmarkt, onderwijs en wonen in de weg staat. Dit zou tevens kunnen verklaren waarom er in 2.2 behaalde resultaten van gemeenten die een LIA uitvoeren zo weinig resultaten gemeld worden op deze drie thema's.

Toegankelijke arbeidsmarkt

Een respondent stelt dat het voor veel mensen lastig is om vanuit een Wajong uitkering aan het werk te gaan. De respondent geeft aan dat, als de route via de participatiewet loopt, zij sociale zekerheid verliezen en ouders willen dat niet graag.

- *'... Ik zie nog een groot aantal mensen in de gemeente die gebruik maken van een Wajong uitkering. Zij vervullen een grote bijdrage aan de samenleving, het gaat goed met ze, maar zij hebben geen regulier werk. Terwijl zij dit eigenlijk relatief gemakkelijk zouden kunnen. Zij zijn, wel bij het UWV, maar bij de gemeente niet in beeld. Verder ken ik inclusieve werkgevers die soms twee maanden lang, een dag per week moeten puzzelen met formulieren en regelingen (samen met de consultants van het werkgeversservicepunt) om ervoor te zorgen dat iemand een goed inkomen heeft als zij bij hen komen werken. Het is van belang dat deze regelingen worden vereenvoudigd.'*

Toegankelijk onderwijs

Er zijn respondenten die melden dat de wijze waarop het Nederlandse onderwijssysteem is ingericht, inclusief onderwijs in de weg staat. Een voorbeeld:

- *'Het is van groot belang dat geldstromen anders worden ingericht, zodat inclusief onderwijs geven gewoon voor de hand ligt. Maak ook gebruik van de kennis en expertise die er in binnen- en buitenland al is voor de vormgeving van inclusief onderwijs, de inrichting van beleid en geldstromen. Er zijn landen die binnen enkele jaren zijn overgegaan tot een volledig inclusief onderwijssysteem en die dit budgetneutraal hebben gedaan. Wel door scholen en leerkrachten uitgebreid te ondersteunen de verandering door te maken!! En door het onderwijssysteem zo vorm te geven dat inclusief onderwijs mogelijk wordt.'*

Toegankelijk wonen

Ten aanzien van toegankelijk wonen melden respondenten dat – het is al eerder vermeld – het bouwbesluit niet aansluit bij het VN-verdrag Handicap. Het Bouwbesluit kent nog te weinig regels van dwingende aard. Slechts het meegeven van aanbevelingen is mogelijk. Wat wordt gemist is een handzaam, officieel en algemeen gebruikt document met toegankelijkheidsrichtlijnen:

- *'Het zou fijn zijn als het Rijk dat zou opstellen en verschaffen aan gemeenten. Zowel over criteria in de openbare ruimte als die in gebouwen/bij bouwprojecten. En dan zowel criteria die gaan over fysieke toegankelijkheid (voor mensen met een lichamelijke beperking) als criteria voor andere toegankelijkheidszaken zoals mensen die neurodivers zijn (dan heb je het vaak over de inrichting in gebouwen, kleuren, lichten, opstellingen, etc.).'*

Conflicterende regelgeving of het ontbreken van (bindende) regelgeving

Nauw verwant aan de kritiek op het bouwbesluit zijn opmerkingen van gemeenten t.a.v. conflicterende regelgeving of het ontbreken van (bindende) regelgeving. Respondenten stellen dat richtlijnen veelal niet bindend zijn en dat concrete uitwerking van deelonderwerpen in wetgeving wellicht effectiever zou zijn en dat op sommige zaken landelijke richtlijnen ontbreken.

- *'Toegankelijkheid is geen wet, veel andere zaken wel.'*

Gebrek aan financiën Opvallend zijn de vele opmerkingen over gebrek aan financiën. 'Gebrek aan financiën' was niet was opgenomen onder de gegeven antwoordopties. Respondenten koppelen capaciteit en budget vaak aan elkaar. Twee voorbeelden:

- *'Capaciteit en budget om de verschillende onderdelen structureel in te bedden. Op basis van het verkregen inzicht zien we veel kansen om "in te koppen". Maar moeten bewust gaan prioriteren in onze activiteiten.'*
- *'Het grootste knelpunt is de capaciteit van mensen en middelen.'*

Te kleine doelgroep

Ook opvallend is de opmerking dat de doelgroep relatief klein is voor specifiek beleid, wat door een klein aantal gemeenten als een zeer groot knelpunt wordt ervaren:

- *'Om reguliere voorzieningen toegankelijk te maken, betekent dat vaak een aanpassing die slechts voor een paar mensen noodzakelijk is.'*

Corona en beperkte invloed van gemeenten op bepaalde thema's uit VN-verdrag Handicap

Enkele opmerkingen over corona als knelpunt werden ook onder 'Anders' gemeld. Een knelpunt dat tot slot ook onder 'Anders' werd gezet, was dat gemeenten op sommige onderdelen van het VN-verdrag Handicap geen directe verantwoordelijkheid dragen:

- *'Voor sommige punten die in de LIA komen (zoals toegankelijkheid horeca, winkels en openbaar vervoer) is de gemeente niet direct verantwoordelijk. Onze rol beperkt zich dan tot het gesprek aangaan en de signalen onder de aandacht van de betreffende partij brengen.'*

Tot zover een bespreking van de opmerkingen bij antwoordoptie 'Anders'.

Gegeven toelichtingen bij de gegeven antwoordopties

De gegeven antwoordopties werden minder vaak toegelicht. Hieronder een aantal door respondenten gegeven toelichtingen die het bewuste knelpunt meer diepte geven.

Relatie ambtenaren en lokale belangenbehartigers

Bij het knelpunt 'Het is lastig om ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties te betrekken' (24% alle gemeenten) merkte een respondent op dat 'Lokaal gezien' belangenbehartigers veelal een eenzijdig beeld hebben van inclusie. De relatie tussen gemeenteambtenaren en lokale belangenbehartigers is een punt van aandacht.

Ontbreken geoormerkt budget

Het knelpunt 'Praktische onuitvoerbaarheid van bepaalde maatregelen' (17,3% alle gemeenten) wordt door een respondent toegelicht met de opmerking dat het niet ontbreekt aan de wil, maar aan de middelen. Er is geen apart budget beschikbaar voor het VN-verdrag, het moet uit verschillende afdelingsbudgetten komen. De respondent koppelt praktische onuitvoerbaarheid aan het ontbreken van geoormerkt budget.

Conflicterende regelgeving

Het knelpunt 'Conflicterende regelgeving' is het minst aangevinkt (11,8% alle gemeenten), maar het meest toegelicht. Respondenten melden onder meer dat bij screening van panden wenselijke aanpassingen voor toegankelijkheid soms botsen met voorschriften inzake brandveiligheid, dat internationale toegankelijkheidsrichtlijnen (ITS⁴) voor wastafels in toegankelijke toiletten de toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers juist beperken en dat het bouwbesluit meer regels uit het Handboek Toegankelijkheid op zou moeten nemen. Kortom: het bouwbesluit sluit niet volledig aan bij de regels uit het Handboek Toegankelijkheid. Eén respondent wijst erop dat regels voor winkeliers om hun waar op straat uit te stallen, botsen met regels om ruimte vrij te houden voor rolstoelgebruikers.

Geschaard onder 'Conflicterende regelgeving', maar eigenlijk 'Conflicterende belangen'

Een aantal opmerkingen is geplaatst onder 'Conflicterende regelgeving' en ook bij 'Praktische onuitvoerbaarheid', maar zou eigenlijk beter geplaatst kunnen worden onder een categorie 'Conflicterende belangen'. Het gaat om opmerkingen zoals dat regels voor blindenbegeleiding botsen met toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers. Wat voor de ene groep juist goed is, beperkt de mogelijkheden voor een andere groep. Enkele voorbeelden:

- *'Fysieke maatregelen in de openbare ruimte voor rolstoelgebruikers kunnen voor visueel gehandicapten juist weer een extra hindernis zijn.'*
- *'Binnen de gemeente komt het voor dat er conflicterende belangen zijn. Bijvoorbeeld inzetten op groen en natuur en inzetten op toegankelijkheid. Inzetten op shared spaces en inzetten op toegankelijkheid. Inzetten op spannende speeltoestellen en inzetten op toegankelijkheid. Dit zorgt voor de nodige gesprekken, waar we vanuit toegankelijkheid aangeven dat het een het ander niet bijt.'*
- *'Wat ook opvalt, is dat ervaringsdeskundigen soms erg van mening verschillen over welke aanpassingen en problemen er zijn. Ook mensen met dezelfde soort beperking (bijvoorbeeld twee slechtziende inwoners). Dit kan het lastig maken om keuzes te maken. Wat voor de één werkt, vindt de ander juist niet handig.'*

Kortom, respondenten weten knelpunten te benoemen en toe te lichten met praktische voorbeelden. Om dit te illustreren willen we een opmerking van een respondent over het thema 'inclusief leven' u niet onthouden:

- *'De afgelopen jaren is het financieel aantrekkelijk geweest voor zorgorganisaties om veel mensen met een beperking bij elkaar in een gebouw te laten wonen en te ondersteunen. En zijn veel mensen die eerder in de wijk woonden, gedwongen om in een grote flat/op een terrein te wonen, met allemaal mensen die ondersteuning krijgen bij elkaar. Inwoners in onze gemeente geven aan dat zij liever midden in de wijk wonen. Wonen met niet meer dan 4 à 5 mensen bij elkaar geeft de meeste kans op een inclusief leven (onderzoek). Bij meer dan zes mensen richt de groep zich naar binnen, en gedragen de professionals zich meer routinematig, als in een zorginstelling. Er zijn landen waar wettelijk is vastgelegd dat mensen zelfstandig of met niet meer dan 4 à 5 mensen met ondersteuning bij elkaar wonen. Dit geeft inderdaad grotere kansen op een inclusief leven. De ervaring op grond van binnen- en buitenlandse praktijken laat zien dat professionals deze inclusieve wijze van ondersteunen wel moeten leren.'*

---

⁴ ITS staat voor Internationaal Toegankelijkheidssymbool Keurmerk ([Internationaal Toegankelijkheidssymbool Keurmerk \(ITS keurmerk\)](http://InternationaalToegankelijkheidssymboolKeurmerk.org)) (aangepastevakantiegids.nl)

Conclusie met betrekking tot de knelpunten

Belangrijke bijvangst van deze vraag is dat mogelijke verklaringen worden gegeven waarom gemeenten op thema's als 'inclusief wonen', 'inclusief onderwijs' en 'inclusieve arbeidsmarkt' minder resultaten melden dan op andere thema's. Deze onderdelen worden gemeld bij toelichtingen op de gegeven antwoorden. Ook is op basis van de gegeven toelichtingen een ander soort knelpunt naar voren gekomen: conflicterende belangen.

3 ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

In dit hoofdstuk bespreken we de ondersteuningsbehoeften van gemeenten. Aan welke inhoudelijke en procesmatige ondersteuning hebben gemeenten behoefte en in welke vorm wensen zij die te ontvangen?

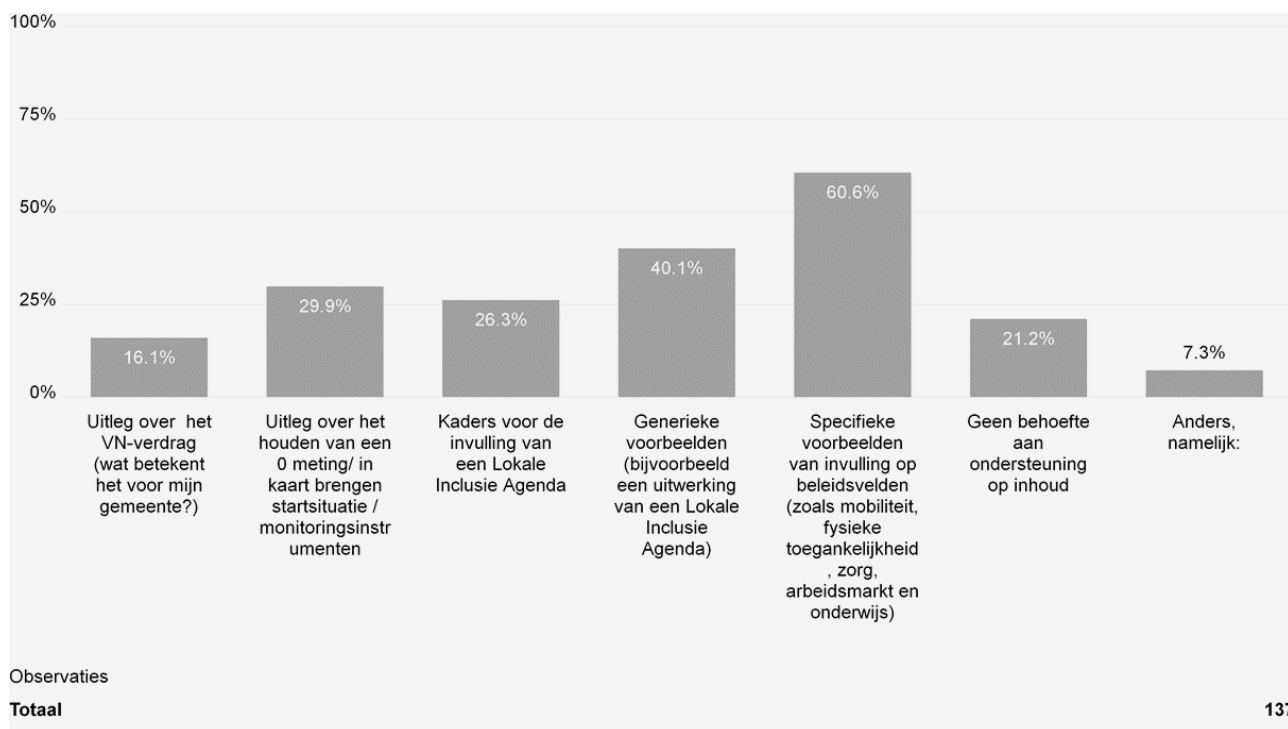
3.1 Inhoudelijke ondersteuningsbehoeften

We hebben gemeenten gevraagd op welke inhoudelijke aspecten van het VN-verdrag Handicap zij behoefte aan ondersteuning hebben. Willen zij bijvoorbeeld meer uitleg over het VN-verdrag Handicap? Of uitleg over het houden van een 0-meting, kaders voor het invullen van de Lokale Inclusie Agenda (LIA), generieke voorbeelden (bijvoorbeeld een uitwerking van een LIA) of juist specifieke voorbeelden voor uitwerking op afzonderlijke beleidsvelden?

In figuur 6 zijn de reacties van de gemeenten weergegeven.

Figuur 6

Behoeftte inhoudelijke ondersteuning 2022

Gemeenten geven aan bovenal behoefte te hebben aan ‘specifieke voorbeelden van invulling op beleidsvelden (zoals mobiliteit, fysieke toegankelijkheid, zorg, arbeidsmarkt en onderwijs)’.

Onder 'Anders' werd onder meer de volgende wens geformuleerd:

- *'Het VN-verdrag Handicap is al meer dan vijf jaar geleden geratificeerd. Veel gemeenten hebben een eerste of tweede LIA. Ondersteuning zou wat mij betreft steeds meer moeten gaan over het toekomstbestendig maken en de eigenlijke doorontwikkeling van LIA's.'*

Deze respondent maakt er een punt van dat gemeenten verschillende ondersteuningsbehoeften hebben, afhankelijk van de fase waarin zij zitten. Gemeenten die al een LIA in uitvoering hebben, hebben andere ondersteuningsbehoeften dan gemeenten die nog in een verkennende fase zitten. Daar scoren onderwerpen als 'uitleg over het VN-verdrag', 'uitleg over het houden van een 0-meting' en 'kaders voor de invulling van een Lokale Inclusie Agenda' boven de 70%. Alleen 'specifieke voorbeelden op de verschillende domeinen' scoort bij gemeenten in alle fasen hoog. Met andere woorden: daar hebben alle gemeenten, ongeacht hoe ver zij zijn, veel behoefte aan.

Een andere toelichting bij de optie 'Anders' ging over het bereiken van een representatieve groep ervaringsdeskundigen.

- *'De gemeente heeft een breed inclusief beleid. Er is een grote behoefte om focus aan te brengen. De focus is gezocht door in gesprek te gaan met mensen met een beperking. Deze zijn helaas in te beperkte mate bereikt. We hebben behoefte aan een representatieve groep van ervaringsdeskundigen om mee in gesprek te gaan. Ons lukt het niet om ze te bereiken. Welke middelen we ook inzetten.'*

Ook is hier de behoefte geuit dat de VNG uitwisseling met andere gemeenten ondersteunt. Deze antwoordoptie komt terug bij de vraag naar procesmatige ondersteuning.

- *'Verbinding met andere gemeenten, zien/horen/lezen wat iedereen doet, elkaar aanmoedigen en inspireren.'*
- *'Leuk om uit te wisselen, en van andere gemeenten te horen hoe zij vorm geven aan de inclusieve samenleving.'*
- *'Bovenstaande was voor het beginstadium van belang en interessant. Nu de trein loopt, hebben we denk ik meer behoefte aan uitwisseling met andere gemeenten.'*

Specifiek geformuleerde inhoudelijke ondersteuningsbehoeften zijn onder meer:

- Voorbeelden maatregelen inclusieve arbeidsmarkt, inclusief werkgeverschap, inclusief onderwijs en wijze van monitoren (AVG proof en zonder te stigmatieren).
- Toelichting monitoringsinstrumenten Lokale Inclusie Agenda. Bijvoorbeeld: is het nodig om de monitoring bij één medewerker te beleggen, of juist niet? En hoe kan de monitoring het best in kaart worden gebracht?
- Toelichting monitoring invulling beleidsvelden. Hoe doen andere (vergelijkbare) gemeenten dat? Wat is succesvol?
- Voorbeelden van hoe in andere gemeenten de inclusie-agenda is uitgewerkt en ook specifieke voorbeelden van de beleidsvelden.
- Best practices van een integrale aanpak, met praktische tips/deelprojecten.
- Hoe kan je als uitgestrekte plattelandsgemeente een werkgroep Toegankelijkheid starten?
- Specifieke voorbeelden van hoe je inclusie/toegankelijkheid onderdeel kan maken van het 'gewone' bredere beleid op het Sociaal Domein.

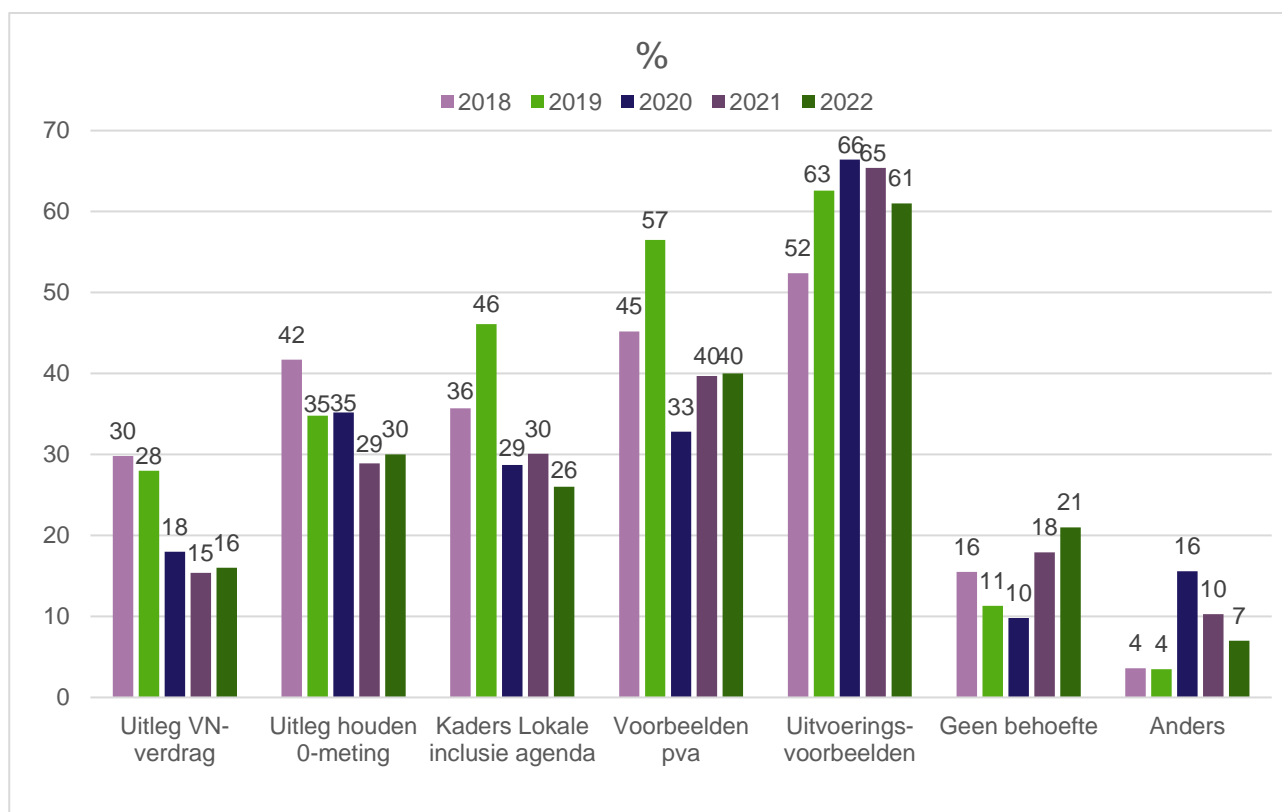
Ook is de wens geformuleerd dat op de site van de VNG een database wordt ingericht met een zoekfunctie voor goede voorbeelden, met praktische en concrete handvatten voor de vervolgstappen voor de daadwerkelijke uitvoering van de Lokale Inclusie Agenda.

Opvallend is dat gemeenten wensen formuleren die de VNG al biedt in de vorm van (digitale) uitwisselingsbijeenkomsten, leernetwerken, masterclasses, handreikingen en inspiratiebundels: Iedereen doet mee! | VNG. Het huidige aanbod sluit kennelijk dus goed aan op de behoeften van gemeenten.

De resultaten zijn overigens vergelijkbaar met de resultaten van het afgelopen jaar. In figuur 7 wordt een overzicht gegeven van de antwoorden op deze vraag over de afgelopen vijf jaar.

Figuur 7

Behoefte inhoudelijke ondersteuning 2018-2022

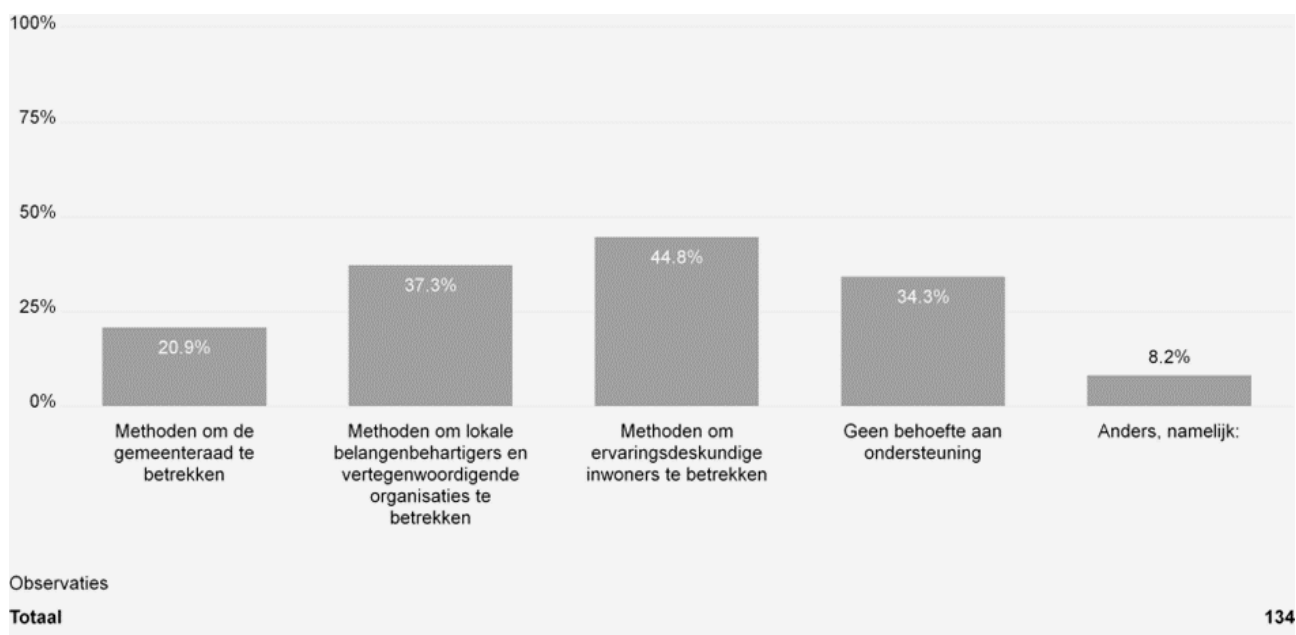
Hieruit kan worden opgemaakt dat de behoefte aan algemene voorbeelden over bijvoorbeeld 'uitleg over het VN-verdrag', 'het houden van een 0-meting', 'kaders voor een LIA' of 'uitgewerkte voorbeelden van een LIA' (licht) is afgenomen. Dat kan mogelijk verklaard worden door de diverse bijeenkomsten, handreikingen en overige instrumenten die de VNG heeft ontwikkeld in de afgelopen jaren. De behoefte aan specifieke voorbeelden blijft het grootst.

3.2 Procesmatige ondersteuningsbehoeften

We hebben ook de behoefte aan procesmatige ondersteuning gepeild. Hoe kun je bijvoorbeeld een gemeenteraad betrekken? En lokale belangenbehartigers en ervaringsdeskundige inwoners? In het algemeen blijkt er minder behoefte te zijn aan procesmatige ondersteuning dan aan inhoudelijke ondersteuning (vergelijk figuur 6 met figuur 8).

Figuur 8

Behoeftte procesmatig ondersteuning 2022

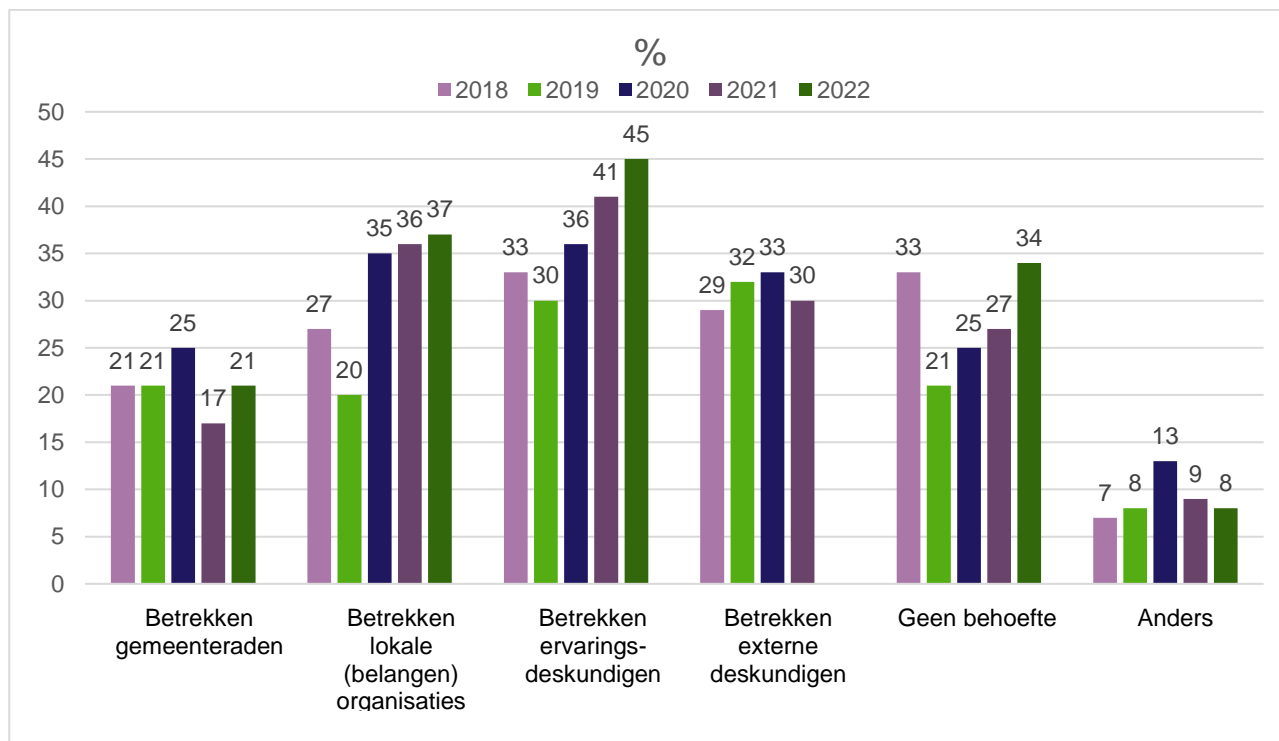

Tegelijkertijd valt op dat 'methoden om ervaringsdeskundige inwoners te betrekken' en 'methoden om lokale belangenbehartigers en vertegenwoordigende organisaties te betrekken' hoog scoren. Bij gemeenten die nog in de inventarisatiefase zitten, is de behoefte zelfs hoger dan 70%. Maar ook bij gemeenten die al een LIA in uitvoering hebben en bij de resultaten melden dat zij ervaringsdeskundigen betrekken, geeft nog ruim 45% van de respondenten aan hieraan behoefte te hebben. Bij gemeenten die nog in de inventarisatiefase zitten, is de behoefte hoger dan 70%. Bij gemeenten die een LIA ontwikkelen is die behoefte ruim boven de 50%.

Ook als we kijken naar de trend over de afgelopen vijf jaar is de ondersteuningwens om methoden om belangenbehartigers en ervaringsdeskundigen te betrekken constant en zelfs toegenomen.

Figuur 9

Behoeftes procesmatige ondersteuning 2018-2022

Bij 'Anders' worden onder meer genoemd:

- Methoden om bouwers te bereiken.
- Methoden om draagvlak bij management en in de gemeentelijke organisatie te vergroten.
- Ondersteuning bij contact leggen met de ministeries, met landelijke acties en projecten.
- Methoden om bij de gemeenteraad financiële middelen voor toegankelijkheid los te maken.

Bij de gegeven toelichtingen werden onder meer de volgende vragen geformuleerd:

- *'Hoe kun je ervaringsdeskundigen en cliëntenraden benaderen/vinden en betrekken bij de Lokale Inclusie Agenda? Dat is sowieso een zoektocht, maar al helemaal in coronatijd. Inwonersbijeenkomsten zijn al lang niet meer mogelijk en online is niet altijd geschikt voor deze groep inwoners.'*
- *'Hoe houd je ervaringsdeskundigen betrokken tijdens de uitvoering van de LIA. Welke rol hebben zij? Hoe houd je ze enthousiast?'*

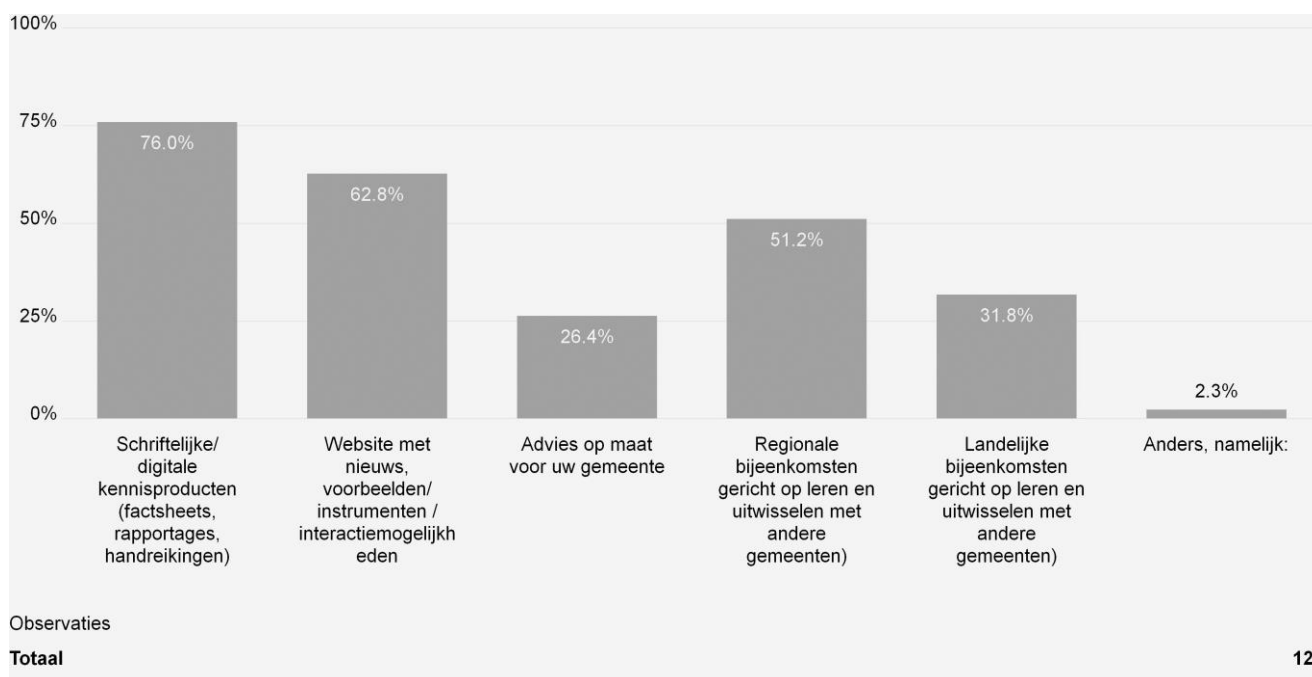
De toelichtingen van de respondenten zijn een onderstreping van de breed geuite wens van de respondenten om niet alleen geïnformeerd te worden hoe ze ervaringsdeskundigen kunnen betrekken, maar ook – als je ze betrokken hebt – hoe ze hen blijvend kunnen ondersteunen.

3.3 Voorkeuren vormen voor ondersteuning

Er is ook gevraagd in welke vorm gemeenten de ondersteuning wensen. Via de website bijvoorbeeld? Schriftelijke en digitale kennisproducten als factsheets en handreikingen? Of toch liever landelijke en regionale (live) bijeenkomsten, gericht op uitwisseling?

Figuur 10

Voorkeur informatievorm ondersteuning 2022

De resultaten laten zien dat men vooral de voorkeur geeft aan schriftelijke (gedrukt/digitaal) kennisproducten, gecombineerd met een centrale website en uitwisselingsbijeenkomsten om ervaringen te delen. Bij dat laatste heeft men een voorkeur voor regionale bijeenkomsten, hoewel er zeker ook behoefte is aan landelijke bijeenkomsten.

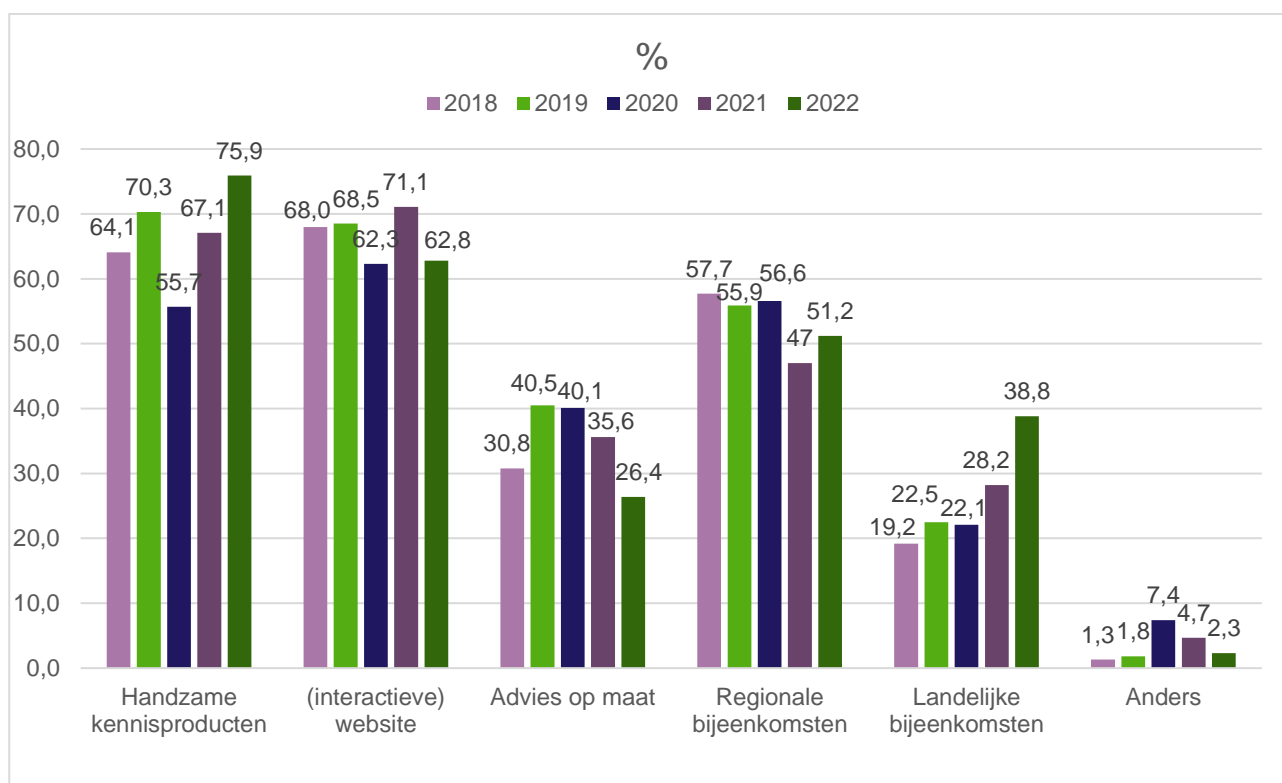
Bij 'Anders' wordt behoefte gemeld aan bijeenkomsten met bestuurders en raadsleden van andere gemeenten. De gegeven toelichtingen onderstrepen de behoefte aan uitwisseling:

- *'Bovenstaande vormen kunnen allemaal iets bijdragen. Kan per moment/fase verschillen waar behoefte aan is.'*
- *'Een regionale bijeenkomst met meerdere koploper gemeenten in het Noorden zou een plus geven.'*
- *'Mijn collega's en ik vinden het fijn om met andere ambtenaren van gemeenten te sparren. Kennis delen.'*
- *'We hebben een regionale bijeenkomst gehad en dat leverde interessante inzichten op. Veel kennis uitgewisseld. Ook omdat je contact hebt met gemeenten van dezelfde schaal.'*
- *'Ik vind de bijeenkomsten die nu digitaal georganiseerd worden erg waardevol. Ga daarmee door wat mij betreft!'*
- *'De landelijke bijeenkomst heb ik altijd als erg prettig ervaren. Hopelijk kunnen we op korte termijn weer met elkaar aan de slag.'*

De resultaten van 2022 volgen grotendeels de trend van de afgelopen vijf jaar: een duidelijke voorkeur voor handzame kennisproducten en een (interactieve) website en meer behoefte aan regionale bijeenkomsten dan landelijke bijeenkomsten. De behoefte aan landelijke uitwisselingsbijeenkomsten stijgt wel elk jaar.

Figuur 11

Voorkeur informatievorm ondersteuning 2018-2022

3.4 Aanvullende vragen, verzoeken en verzuchtingen van gemeenten

De flitsflitspeiling is afgesloten met een open vraag, namelijk: **Zijn er nog (andere) zaken/tips rondom het VN-verdrag Handicap die u graag wilt meegeven?** Daaruit is een aantal vragen, verzoeken, verzuchtingen en feedback voortgekomen die we hieronder weergeven.

Vragen, verzoeken en verzuchtingen

Betrekken ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties

- *'Hoe moet je als middelgrote gemeente ervaringsdeskundigen betrokken houden? We hebben nauw contact met de belangenbehartigers, maar in mindere mate met de ervaringsdeskundigen zelf. Grote gemeenten hebben een grotere vijver om uit te vissen. Zijn er in andere gemeenten in Nederland ook kleinere gemeenten die onderling samenwerken om ervaringsdeskundigen te "delen"?'*
- *'Het betrekken van inwoners met ervaringskennis versus het betrekken van ervaringsdeskundigen blijft een uitdaging met vragen. Hoe verhouden deze groepen zich? Hoe organiseer je dit? Hoe combineer je beide groepen?'*

- *'Aandacht voor professionele ondersteuning van belangenorganisaties en de waardering van deze organisaties.'*

Borging

- *'Ik zou wel benieuwd zijn naar hoe andere gemeenten ervoor zorgen dat toegankelijk en inclusief werken en denken structureel geborgd wordt in gemeentelijke processen.'*
- *'Ga vooral inzetten op toekomstbestendigheid en de doorontwikkeling van LIA's, zodat jullie voorop blijven lopen in deze beweging!'*

Aandacht voor verschillen tussen gemeenten

- *'Indien er bijeenkomsten worden georganiseerd, nodig dan een kleine gemeente uit die met weinig budgetten grote stappen heeft gemaakt. Tijdens de bijeenkomst zijn er vaak gemeenten aan het woord met veel inwoners of gemeenten die een ruim budget hebben. Het is juist interessant om te horen wat je zonder budget al kunt bereiken.'*
- *'Ik zou nog meer naar de breedte gaan kijken. Er zijn gemeenten die nog moeten starten, er zijn gemeenten die echt heel ver zijn en alles wat daartussenin zit. Voor de eerste groep is het interessant om te weten hoe je een agenda maakt en ervaringsdeskundigen benadert. Voor anderen is dat al een gepasseerd station. Voor al die groepen moet je zorgen voor interessante informatie op bijv. de website. Niet dat dat nu niet gebeurt, maar de focus ligt volgens mij nog wel op het starten met de uitvoering van het VN-verdrag.'*
- *'Gemeenten zijn in diverse stadia qua uitvoeren inclusie. Bij regionale of landelijke bijeenkomsten is het fijn als er onderscheid gemaakt wordt in bijeenkomsten voor gemeenten die nog aan het begin staan qua inclusie en bijeenkomsten voor gemeenten die al veel verder zijn met inclusie. Bij gemixte sessies blijft het anders te veel in de startfase hangen en kunnen gemeenten die verder zijn alleen maar brengen en niet ook informatie en inspiratie halen.'*
- *'Het is voor veel kleine gemeenten een simpele werkelijkheid dat inclusie niet groot genoeg op wordt ingezet. Door de beperkte budgetten zijn we gedwongen om eerst vanuit verkenning te kijken.'*
- *'Het zou leuk zijn als er jaarlijks een top zoveel wordt gepubliceerd om te zien hoe gemeenten het doen ten opzichte van elkaar op alle aandachtsgebieden.'*
- *'Spoor vooroplopende gemeente op en sluit aan regionaal. Maak hier een voorbeeldfunctie van, zodat het een stimulerende werking geeft.'*

Aandacht voor de beperkte rol van gemeenten

- *'Meer aandacht gewenst voor onmogelijkheden van de gemeente of lokale partijen om lokaal het verschil te maken, zolang landelijk werkzame ketens van aanbieders niet voldoende worden aangesproken op hun rol. Dit speelt bijvoorbeeld bij (franchise-houders van) vestigingen van modeketens in onze winkelgebieden of bij de ontwikkelaars van woningbouwplannen.'*

Meer budget van VWS naar gemeenten

- *'Mogelijk budget vanuit VWS beschikbaar stellen aan gemeenten (gelabeld).'*

Breedheid inclusie

- *'Ja; zet inclusie VN-verdrag in een bredere context van inclusie.'*
- *'Integraal werken is beter dan een aparte inclusie agenda; een aparte agenda stimuleert juist segregatie.'*

- *'Het vraagstuk van 'toegankelijkheid' is een zeer breed vraagstuk waar meer aandacht voor zou mogen komen. Te veel hangt dit aan het beeld van 'rolstoelen' etc. Maar we hebben ook te maken met allerlei vormen van geestelijke/verstandelijke handicaps. Ik meen dat hieromtrent ook binnen de gemeenten meer bewustwording mag zijn.'*

Bouwers, bouwbesluit en wat de VNG kan doen

- *'Soms, zoals voor het bouwbesluit, is gezamenlijke lobby vanuit gemeenten door de VNG nodig.'*
- *'Probeer zaken meer in de wet te verankeren. Wellicht met de nieuwe regering meer mogelijkheden. Grootmacht bouwers terugdringen; men bouwt voor de inwoners en het is niet zo dat inwoners maar genoeg moeten nemen met dat wat de bouwers willen bouwen. Omslag in denken.'*

Meer praktische tips

- *'Praktische tips/voorbeelden voor het verbeteren van de toegankelijkheid zijn erg welkom.'*
- *'Voorbeelden van deelgebieden, zoals onderwijs en toiletten.'*

Feedback

- *'Ik heb veel aan het forum en de informatie op de website.'*
- *'Ik heb veel geleerd van themabijeenkomsten en best practice voorbeelden. Kennis delen, iets teruggeven en ophalen, daar zijn we allemaal als gemeenten mee geholpen. Een Lokale Inclusie Agenda is een proces van de lange adem. Onze huidige Lokale Inclusie Agenda loopt tot 2023. Hoe we hier dan mee verder gaan, dat is nog niet duidelijk. Inclusief werken, denken, handelen zou bij iedere ambtenaar dagelijkse kost moeten zijn.'*
- *'Goed bezig!'*
- *'Ga zo door. De ondersteuning wordt gewaardeerd.'*

BIJLAGE A

OVERZICHT DEELNEMENDE GEMEENTEN

De onderstaande 160 gemeenten hebben deelgenomen aan de flitspeiling uitvoering VN-verdrag Handicap 2022, hier ingedeeld op basis van aantal inwoners. Hoewel de vragenlijst is ingevuld door 155 respondenten heeft één respondent aangegeven de vragenlijst voor 4 gemeenten te hebben ingevuld (+3) en een andere respondent heeft aangegeven de vragenlijst voor 3 gemeenten te hebben ingevuld (+2).

<p>Deelnemende G4 gemeenten</p> <p>Amsterdam Utrecht</p> <p>Deelnemende gemeenten > 100.000 inwoners (G40)</p> <p>Almere Alphen aan den Rijn Amersfoort Apeldoorn Deventer Dordrecht Ede Emmen Haarlemmermeer Maastricht Tilburg Zoetermeer Zwolle</p> <p>Deelnemende gemeenten 50.000 tot 100.000 inwoners</p> <p>Altena Bergen op Zoom De Fryske Marren Den Helder Goeree-Overflakkee Gooise Meren</p> <p>Vervolg in volgende kolom op deze pagina</p>	<p>Vervolg deelnemende gemeenten 50.000 tot 100.000 inwoners</p> <p>Hardenberg Heerlen Helmond Hengelo Hoogeveen Houten Kampen Katwijk Leidschendam-Voorburg Lelystad Maashorst Meierijstad Purmerend Rijswijk Roermond Roosendaal Sittard-Geleen Stichtse Vecht Súdwest-Fryslân Terneuzen Veenendaal Weert West Betuwe Westerkwartier Woerden Zeist</p> <p>Vervolg in volgende kolom op deze pagina</p>	<p>Deelnemende gemeenten 25.000 tot 50.000 inwoners</p> <p>Achtkarspelen Albrandswaard Barendrecht Berg en Dal Bergen Berkelland Bernheze Best Bodegraven-Reeuwijk Borger-Odoorn Boxtel Castricum De Ronde Venen Deurne Drimmelen Dronten Duiven Eemsdelta Ermelo Geldrop-Mierlo Gemert-Bakel Gilze en Rijen Goes Gorinchem Harderwijk Heemskerk Hellendoorn Het Hogeland</p> <p>Vervolg in eerste kolom op volgende pagina</p>
--	--	---

Vervolg deelnemende gemeenten 25.000 tot 50.000 inwoners	Vervolg deelnemende gemeenten 25.000 tot 50.000 inwoners	Vervolg deelnemende gemeenten 10.000 tot 25.000 inwoners
Hollands Kroon	Utrechtse Heuvelrug	Loon op Zand
Horst aan de Maas	Valkenswaard	Lopik
Huizen	Venray	Losser
Hulst	Vught	Midden-Delfland
IJsselstein	Waadhoeke	Oldebroek
Kerkrade	Waalwijk	Olst-Wijhe
Leusden	Waddinxveen	Putten
Lochem	Winterswijk	Reimerswaal
Maasdriel	Zaltbommel	Reusel-De Mierden
Medemblik	Zutphen	Rhenen
Middelburg		Roerdalen
Molenlanden	Deelnemende gemeenten 10.000 tot 25.000 inwoners	Rucphen
Noardeast-Fryslân		Scherpenzeel
Noordenveld	Asten	Someren
Nunspeet	Baarn	Son en Breugel
Oegstgeest	Beek	Stede Broec
Oost Gelre	Bergeijk	Tubbergen
Oude IJsselstreek	Borne	Uitgeest
Overbetuwe	Borsele	Westervoort
Papendrecht	Brunssum	Westvoorne
Peel en Maas	Cranendonck	Wierden
Ridderkerk	Drechterland	Wijk bij Duurstede
Schagen	Elburg	Woudenberg
Sint-Michielsgestel	Enkhuizen	Zeewolde
Sliedrecht	Goirle	Deelnemende gemeenten < 10.000 inwoners
Stadskanaal	Haaksbergen	Ameland
Stein	Heiloo	Rozendaal
Tiel	Hilvarenbeek	Zoeterwoude
Tynaarlo	Laarbeek	Terschelling
Tytsjerksteradiel		Mook en Middelaar
<i>Vervolg in volgende kolom op deze pagina</i>	<i>Vervolg in volgende kolom op deze pagina</i>	

BIJLAGE B

OVERZICHT FIGUREN EN TABELLEN

Figuren

Figuur 1: Representativiteit gemeenten in relatie tot aantal inwoners	7
Figuur 2: Breedte inclusiebeleid VN-verdrag Handicap 2022	8
Figuur 3: Breedte inclusiebeleid VN-verdrag Handicap 2018-2022	9
Figuur 4: Stand van zaken uitvoering Lokale Inclusie Agenda (LIA) 2022.....	10
Figuur 5: Voortgang uitvoering Lokale Inclusie Agenda (LIA) 2018-2022.....	11
Figuur 6: Behoeftte inhoudelijke ondersteuning 2022	23
Figuur 7: Behoeftte inhoudelijke ondersteuning 2018-2022.....	25
Figuur 8: Behoeftte procesmatige ondersteuning 2022	26
Figuur 9: Behoeftte procesmatige ondersteuning 2018-2022	27
Figuur 10: Voorkeur informatievorm ondersteuning 2022	28
Figuur 11: Voorkeur informatievorm ondersteuning 2018-2022.....	29

Tabellen

Tabel 1: Aandacht van gemeenten voor domeinen VN-verdrag Handicap.....	14
Tabel 2: Door gemeenten betrokken maatschappelijke verbanden.....	16
Tabel 3: Aandacht van gemeenten voor onderdelen VN-verdrag Handicap waar de VNG extra aandacht voor vraagt	17
Tabel 4: Door gemeenten aangegeven knelpunten bij uitvoering VN-verdrag Handicap	18